

Alternativní a augmentativní komunikace

Alternativní a augmentativní komunikace

- ✓ Pokouší se kompenzovat projevy závažných komunikačních poruch.
- ✓ Umožňuje těžce postiženým osobám, u nichž je částečně nebo úplně znemožněna verbální komunikace, dorozumívat se, komunikovat se svým okolím, vyjádřit svoje pocity, přání a reagovat na podněty.

AAK

- snaha přechodně nebo trvale kompenzovat projevy poruchy a postižení u osob se závažným postižením řeči, jazyka a psaní

AUGMENTATIVNÍ

- podpora již existujících komunikačních možností a schopností
- cílem zvýšit porozumění řeči a usnadnit vyjadřování

ALTERNATIVNÍ

- náhrada mluvené řeči

Augmentativní a alternativní komunikace je určena pro :

- Mentálně postižené
- Autisty
- Postižené DMO
- Neslyšící
- S vícenásobným postižením
- Lidi s poruchou po mozkové příhodě či úrazu
- S motor.postižením jiného původu

Výhody a nevýhody

■ Výhody:

- Snižují pasivitu postižených
- Snižují frustraci z nepochopení
- Zvyšují zapojení do činnosti
- Umožňují postiženým samostatně rozhodovat
- Přispívají rozvoji kognitivních jazykových dovedností
- Rošiřují možnosti aktivní komunikace

■ Nevýhody:

- Menší společenské uplatnění
- Vzbuzují pozornost veřejnosti
- Zavedení alt. systémů může být považováno za důkaz, že jedinec nebude nikdy verbálně komunikovat
- Proces porozumění předchází vyjadřování

Rozdělení komunikačních systémů

■ Dynamické

(zahrnují znaky a gesta)

- ❖ Prstová abceda
- ❖ Znaková řeč
- ❖ Makaton

■ Statické

- ❖ Bliss
- ❖ Piktogramy

dle užití pomůcek

1) bez pomůcek

- pohled, mimika, gestikulace
- vizuálně-motorické znaky
(nonverbální komunikace)

2) s pomůckami

- předměty, obrázky, fotografie
- symboly (piktogramy, písmo), komunikátory

3) jiné typy

- doplňky ke snadnějšímu ovládní počítače
(alternativní klávesnice, spínače)

dle užití pomůcek

- 1) technické
- 2) netechnické

Z jednoduchých komunikačních systémů jsou nejznámější:

- Facilitovaná komunikace
- Makaton
- Piktogramy
- Bliss
- Metody sociálního čtení

piktogramy

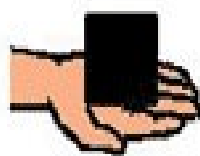
Ukázka grafických znaků systému piktogramy: věta „Babička plete teplý svetr.“

Ukázka grafických znaků systému piktogramy: věta „Babička plete teplý svetr.“

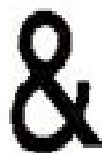
I

have

goldfish

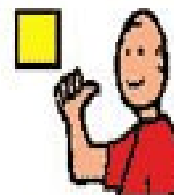
and

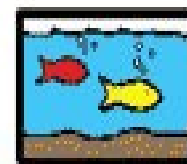
plants

in

my

fish tank

system bez pomůcek

znak do řeči

- gesta prvotnějším prostředkem komunikace než mluvené slovo = posilující faktor vývoje řeči
- kompenzační prostředek, doplněk řeči (ne ZJ)
- rozšíření a usnadnění komunikace, postupné přivádění k mluvené řeči (klíčová slova)
- pro MP, osoby s centrálním narušením motoriky

znak do řeči

obr. 6: Mezinárodní prstová abeceda

Sociální čtení

- Poznávání, přiměřené reagování na zřetelná znamení a symboly
- Chápáno jako součást sociálního učení

Nácvik sociálního čtení:

1. soubor obrázků a textů
  2. Piktogramy
  3. Slova a skupiny slov
- Začít by se mělo v době ,kdy dítě začíná používat slova
  - Hlavní měřítko – vývoj.prognóza schopností dítěte

Bliss

- Komunikační systém, který používá místo slov jednoduché obrázky
- Charles Bliss – rakouský žid, inženýr chemie. K vývoji symbolového jazyka byl inspirován čínským obrázkovým písmem.
- Základní slovník obsahuje asi 100 symbolů, jejich kombinací se vytvářejí další významy.
- Bliss symboly se většinou sestavují do tabulek, nad symbolem v tabulce je umístěn nápis.
- Je srozumitelný pro všechny.

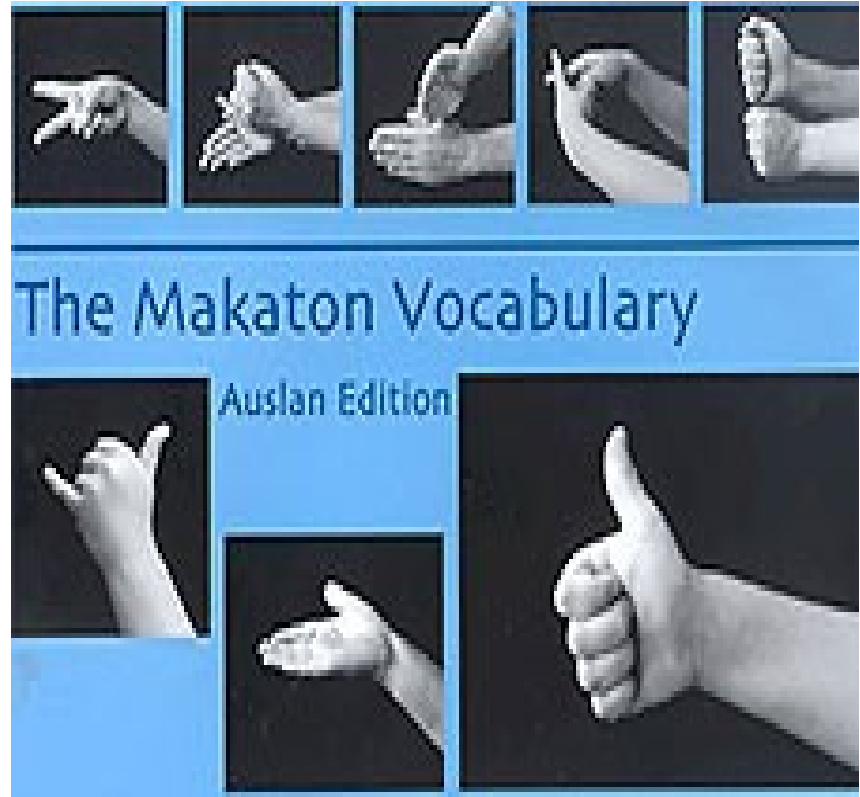
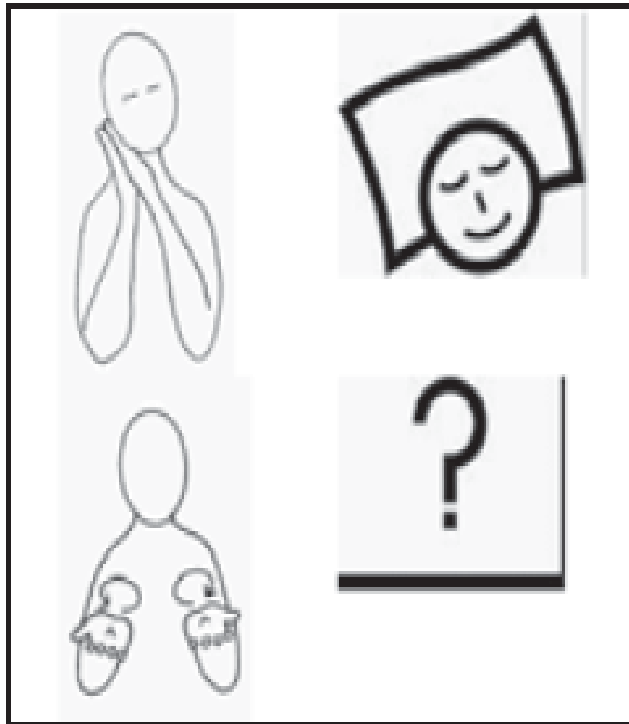
Makaton

- Je jazykový program, který poskytuje základní prostředky komunikace.
- Logopedka Margaret Walker
- Využívá manuální znaky doplněné mluvenou řečí a symboly.
- Základem je asi 350 znaků, znaky jsou v každé zemi pečlivě vybírány a standardizovány.
- Znaky a řeč jsou často doplněny obrázkovými symboly, je nutné vždy zjistit čemu dává postižený přednost (někdo znaky a mluvená řeč, někdo znaky, mluvená řeč a symboly).

Makaton

Ukázka manuálních a grafických znaků systému Makaton (spát, kde)

Facilitovaná komunikace

- Založena na mechanické podpoře ruky postiženého.
- Vypracovala ji Rosemary Crosley v 70.letech.
- Facilitátor přidržuje ruku postižené osoby, která chce něco sdělit. Nastavuje protitlak proti ruce postiženého podle jeho svalového napětí.
- Facilitátor tak zjistí zpětnou vazbu a zároveň stimuluje, když postižený vyťukává zprávu na psacím stroji, počítači, tabulce s abecedou.
- Cílem je omezit podporu ruky na nejmenší míru.
- Začíná se od jednoduchých otázek, poté složitější.

Bazální dialogický princip

- Komunikace na základě porozumění vlastnímu tělu, pomocí doteků.
- Člověk ,který komunikuje s těžce postiženým se do něj vžívá a nutí ho, aby své tělo začal cítit jako celek.
- Používá se: vibrační dráždění, akustická stimulace, orální stimulace, učí se koordinaci ústa ruka, dráždí se čich a chuť, akustické vzruchy-zvuky mohou být různé intenzity a pocházet z různých míst, mají člověka s postižením naučit, že to jsou zdroje informací.

systemy s pomůckami

předměty

- 3D symboly, snadná manipulace
- hmatová struktura, snadno rozpoznatelné
- pro velmi malé děti, ZP, hluchoslepé, MP
- nevýhodou: nemohou reprezentovat abstraktní slova, překryv pojmenování předmětu a související činnosti

fotografie

- realistické znázornění předmětů, činností, místa
- motivující (možnost vidět vlastní zážitky)

fotografie - činnosti

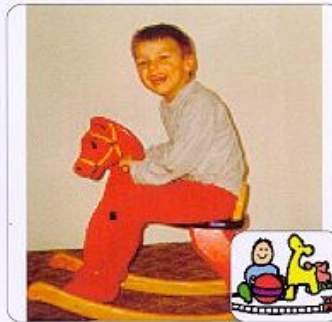
ČINNOSTI

PÍJE

JÍ

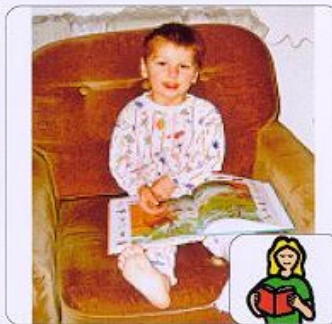
HRAJE SI

ŘÍDÍ

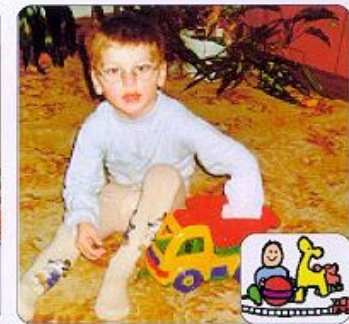
MALUJE

ČTE

PRACUJE

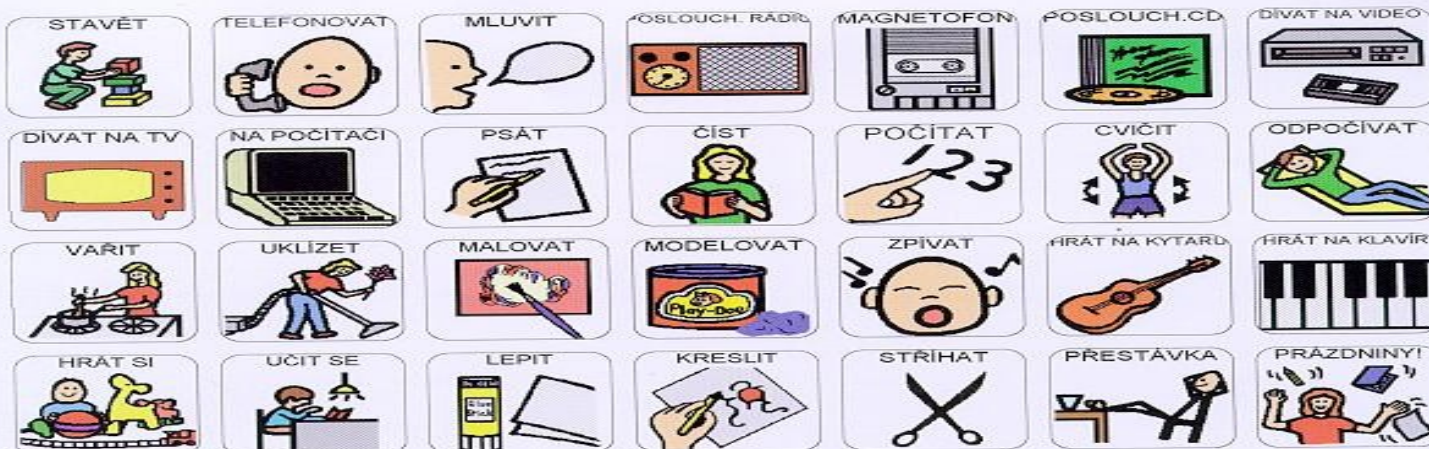
HRAJE SI

komunikační tabulky

- symboly sestavovány do komunikačních tabulek
- forma vychází z potřeb uživatele: vytvářena s handicapovaným a jeho rodiči
- pouze pro slova nemožná sdělit nonverbálně
- k rozšíření slovní zásoby
- sešity, složky, počítače
- vybraný symbol indikován ukázáním prstu, pěstí, pohledem, světelným paprskem
- uživatel musí také umět o tabulku požádat
- postupně obsahují i písmena, slova, věty, číslice

tabulky

ČINNOSTI

tabulky

technické pomůcky

s hlasovým výstupem

- komunikátory s tištěným a/nebo hlasovým výstupem (klávesnice, displej)
- omezené množství vzkazů a frází (sdělení označena obrázky, fotografiemi)
- vizuální kontakt není nutný, rychlé, široký slovník
- pro děti již od mentálního věku 12 – 18 měsíců, MP, těžce TP, kombinovaně postižené
- nevýhodou vysoká pořizovací cena

technické pomůcky

počítače

- speciální software, využití pro výuku
- fyzická přístupnost pro uživatele
  - místo myši Trackball, kyvadlové tlačítko
  - alternativní klávesnice (velikost, stupeň citlivosti, prostorové členění, možnosti ovládání – tyčinkou připevněnou na čelence, výdechovým proudem)

počítačové programy

ACKeyboard

- komunikace pomocí osobního počítače
- český hlasový syntezátor CS-Voice
  - hlasité čtení slov nebo vět podle výběru uživatele

Boardmaker, Altík

- zhotovování a tisk komunikačních tabulek z fotografií, obrázkových symbolů, piktogramů, slov
- Boardmaker 3000 barevných symbolů (i české)
- Altík 900 pojmů

výukové programy

Brepta

- rozvoj sluchového vnímání, fonematického sluchu, rozvoj jazyka
- zvukové podněty doplněné obrázky

Méd'a '99

- MŠ, ZŠ speciální, nižší ročníky ZŠ praktické
- předškolní výchova, základní matematické představy, cvičení paměti, vztahy mezi pojmy, barvy, pexeso, puzzle

odkazy – ČR

- SAAK
Sdružení pro augmentativní a alternativní komunikaci
- ITAAC
katalog komunikačních pomůcek s hlasovým výstupem a příslušenství k počítači
- www.krizovatka.cz
vyhledávač nejen pro postižené, obsahuje rozsáhlou řadu odkazů na organizace, firmy, školy apod.
- www.dobromysl.cz
jsou stránky určené hlavně rodičům a profesionálům, kteří pracují s lidmi s mentálním postižením nebo s autismem

Použitá literatura

- KLENKOVÁ, J. *Logopedie I.,II.,III.*
- KLENKOVÁ, J. *Alternativní a augmentativní komunikační systémy* In VÍTKOVÁ, M. *Integrativní speciální pedagogika*. Brno : Paido, 2004. ISBN 80-7315-071-9.
- JANOVCOVÁ, Z. *Alternativní a augmentativní komunikace*. Brno : Masarykova univerzita, 2003. ISBN 80-210-3204-9.